

BALÁZS IMRE JÓZSEF – RIGÁN LÓRÁND

ZENTAI NAPLÓ

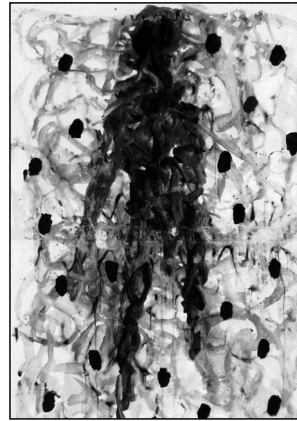
■ **B. I. J.:** *Zenta, 2010. március 24., szerda*

Este a zentai alkotóházban, kiadós vacsora, jó beszélgetések és látogatott est után. Egy kis csent wifi internet, és minden rendben, még a függőségem is kezelve van. Le kellene szokni a netről, legalább utazáskor.

Idővisszapörgetés: Demény Péter tegnap végleg jelezte, hogy egészségügyi gondok miatt nem tud velünk tartani, hogy körbekaravánozzuk a Vajdaságot, s közben felolvassunk, meg beszéljünk a *Korunk*ról, illetve arról, ami az embereket érdekli. (A két dolog csak nagyon ideális esetekben esik egybe, belátom.) Így Rigán Lórával maradunk, kettesben. Demény pótlására a bennszülött Orcsik Rolandot próbáljuk még beszervezni, akinek Szegedről kellene velünk átjönnie – ő végül Csókán tud majd csak beszállni a programunkba.

Királyhágó: miccs. Szegeden is rövid megálló, a Mojóban, ifjúságom színhelyén. Orcsikkal, Kollár Árpival, Kovács Flórával néhány szó a tervezett júniusi *Korunk*-számról, a Roland csatlakozásáról a karavánhoz és persze egyéb hosszú távú projektekről. Jól hangzanak.

Kevesebb, mint egy óra jut Szegedre, megyünk is tovább Zentára – az Árpiék prognózisához képest is gyorsan tesszük meg a távot, a határon mázlink van, egyáltalán nincs torlódás. Hosszú ideje ez az első komoly határátlépésem, ahol még az útleveélbe is pecsételnek. Erre az alkalomra külön új útlevelet is készítettem, az egyre inkább használaton kívüli régi épp lejárt. A vámós beletúr a csomagtartóba, könyveket lát dobozokban, mér-

...az egész
folyosóhálózat egy
teoretikus rendszer
anyagi kivetülése,
rendkívül látványosan
és fáradságosan
megvalósítva.

gesen mordul valamit szerbül, mire én jobb híján egyszótagos angol választ mondok: „GIFT.” Mehetünk tovább gond nélkül.

A zentai estünk nem sokkal az érkezésünk után már kezdődik is: viszonylag sokan vannak, és Beszédes István, illetve Sinkovits Péter tapogatózó és ugyanakkor jól kidolgozott kérdéseire máris keresgéljük Lóránddal a megfelelő válaszokat.

Este, néhány sör után felmerül még Beszédes Istvánnal egy összmagyar írózene-
kar megalapításának gondolata. Miután az autóban erdélyi magyar rockzenét hall-
gattunk Lóránddal, ennek nem is zárom ki a lehetőségét, kedvet kaptam a dolog túl-
szárnyalásához.

Holnap Újvidék, valószínűleg újabb szarvasos és oroszlános sörökkel.

R. L.: *Zenta, 2010. március 24., szerda*

Aki lapszerkesztő, annak a vándorcirkuszt is szeretnie kell, ahol az igazgató a jegyszedő és az artista egy személyben, úgyhogy pakoljuk a ládába a giftet, ahogyan Imre határátlépéskor a jóféle hazait, lapszámokat, könyveket nevezi, aztán mint fő-
szerkesztő és sofőr kettős ontológiai státusban elfoglalja a helyét, én a hátsó ülésen. Nyolc giga zene a zsebemben, minden hangulatra, a válltáskában négy-öt könyv, vas-
kos, de vakációs. Ehhez képest szinte végig beszélek: intim szerkesztőségi ülés, logoterápia, végül már rockszámok szövegét elemezzük, minél komolyabban, annál viccesebb. Bemelegítés az estekre: analitikus készségek és lehetőleg humor. Ismerke-
dés már Szegeden, erőleves mellett. Orcsik a Roland permutált (pervertált) formájá-
nak tekinti a Lórándot, és módszereket javasol a szerbiai provokációra (tetováljam
magamra, hogy ez egy magyar test? egységes, oszthatatlan?), mert még nem is sejti,
amit két nappal később, sült sajt mellett fejtek ki neki, a Garfield-versei és Roy
Lichtenstein közötti mélyebb összefüggést. Srećan put! Szerencsés utat! Zentán a
Postás utcán, halk csinnadratta, felverjük a sátrat, és kiengedjük az oroszlánokat.
Azonnal a manézsrá! Két költő beszéltet, egy kicsit izzadok. Úgy érzem, közelebb ül
hozzám a közönség, mint mondjuk, Budapesten ülne, és ettől kitisztul a fejem, és
őszintébben beszélni tudok az otthoni dolgokról, anélkül hogy „képviselném ma-
gunkat”. A Papuli (apóka) nevű vendéglátóipari egységben cseng le a nap, házigaz-
dáinkkal, sörrel és halászlével, proizvedeno u Srbiji. A szó, a papuli napokra gyöke-
ret ereszt a fejembe, a családi rokonnál tett látogatás félig ünnepi, szokatlanul is
megszokott kényelmével, mint a hely, ahova jöttem. Hazatelefonálok a messzi EU-
ba. Jól érzem magam.

B. I. J.: *Zenta, március 25., csütörtök*

Gazdag, nehezen összefogható nap, újvidéki és kishegyesi célpontokkal, közben
pedig sok történelemmel és a helyi viszonyok közé betekintést engedő helyzettel. Út-
közben Újvidék felé, az autóban egy alapvető bevezetést kapunk Hajnal Jenőtől ab-
ba, amit a vajdasági történelem jelenthet – törékeny építménynek látszik a helyzetek
sokszoros átbillenése miatt és a lakosságcserek „hagyománya” következtében. Leg-
látványosabban az Újvidéket ábrázoló képek és a péterváradai vár sétányairól kibon-
takozó látvány összevetésével sikerül ebbe betekinteni a nap folyamán.

Rövid megbeszélés a Forum-házban (Farágó Kornélia közben a *Híd* csapatával Pécs környékén bolyong ugyanennek a Karaván-programnak a keretén belül), régről
ismerős (Bányai János, Bordás Győző) és új arcok. Utána az egyetemre is benézünk:
Harkai Vass Éva és Toldi Éva, illetve Lánicz Irén tanszékvezető fogad bennünket.

Visszatérve a Forum-házba komoly élmény egy szerb bulvárhír-generátorral való
ismerkedés. Előző nap a *Magyar Szó* be is ugrott ennek a generátornak, amelyik azt
dobta ki, hogy XY zentai hajóskapitány nyert a lottón. Pressburger Csaba már túl van
a dolog mentális feldolgozásán, úgyhogy nem tűnik teljesen letaglózottnak. Kíván-

csiságból megkérem, generáljunk egy szerb bulvárhírt Balázs Imre kolozsvári íróról. Választhatok aközött, hogy lottónyeremény üti a markomat, félreléptem, business-sikert aratok vagy hogy alkoholos befolyásoltság alatt bukkannak rám egy árokban. A hír el is készül, fotó is van hozzá, meg minden, ami kell, megszólaltatott egyéb személyek nyilatkozatával az ügy kapcsán. Nagyon szellemes dolog, nem kell más hozzá, mint egy jól működő saját hírportál, amelyik hihetővé teszi, mert kontextualizálja ezeket a híreket valódi hírekkel – és meg kell írni öt-hat kis sztorit fényképpel és egyebekkel, amelyben aztán be lehet helyettesíteni a neveket. Újságíró szakos diákoknak ideális gyakorlat.

Ebéd után felmegyünk a péterváradai várba, ahol egy kisebb séta után Ózer Ágnes, Bori Imre lánya vezet végig a kiállításon, ő ugyanis történész és a múzeum régi alapmunkatársa. Mindenféle sztorik bukkannak fel, többek közt a régészeti munka hasznáról, ami teljesen árajzolhatja egy ismertnek vélt hely történetét is. Kedvencem itt a katakombákban történő bolyongás – vagy hát inkább folyosórendszernek kellene nevezni talán. Az autóban aztán arról beszélünk Lóránddal, hogy ez az egész folyosóház egy teoretikus rendszer anyagi kivetülése, rendkívül látványosan és fáradságosan megvalósítva. Rengeteg emberi cselekvéssort és viselkedésmintát kínál – ha itt jön majd az ellenség, én amonnan, abból a lőrésből fogom lőni. Aknát ások a fal alatt, be az ellenfél csapatai alá, aztán berobbantom őket. Nagyon jól ki van találva az egész, csak éppen soha nem használták. És mennyi téglá épült be közben a rendszerbe, a méteresnél vastagabb fal megépítésekor. Rockfesztivál zajlik a várban rendszeresen, ilyenkor a drogfüggő fiatal emberek visszatérő kalandja, hogy beveszik magukat az elhagyott folyosórendszer járataiba, és saját magukban történő bolyongásaikat kivetítik ebbe a hihetetlen labirintikus térbe. Biztos vagyok benne, hogy erős élmény.

Kishegyesen felolvasás a gyógyszertárból átalakított könyvtárban. Patikaillat árad a régi szekrényekből, bútorokból, amelyekben természetesen könyvek vannak. Virág Gábor bevezet bennünket a helyi közösség alakulásának aktuális fejleményeibe – a faluban felbukkanó, muzulmán vallású, önmagát egyiptominak nevező lakosság borította egy kissé az egyébként amúgy európaiasan gyarapodó/fogyó közösség demográfiai dinamikáját. A lakosságmozgás arrafelé egészen aktuális dolog. Főként a háború következtében, természetesen.

Újvidéken hirtelen kiderül, hogy pénteken a szabadkai Kosztolányi Dezső Napokon igen komoly társaságban kell előadnom Kosztolányi román nyelvű recepciójáról szóló konferenciaelőadásomat: Szegedy-Maszák Mihály, Pomogáts Béla, Rudaš Jutka... Ez eddig, mivel nem láttam részletes programot, nem volt egészen világos. Úgy döntök, még készülök rá egy kicsit.

R. L.: *Zenta, 2010. március 25., csütörtök*

Ma már Hajnal úr szállít, mindenről gondoskodik, úgyhogy erre a létviszonyomra is átragad az univerzális, hátradólt papuli-feeling, amivel este a csevapot, reggel a bureket ettem, és most a szellemit fogyasztom útközben. Forum Könyvkiadó és Filozofski fakultet u Novom Sadu (a kávézójukkal, amitől nagyot dobban a szívem, és veszettül megirigylem: caffè and lounge FILOZOF), egy kicsit szűkebb körben, úgymond „szakmaiban”, mindenhol egy-egy zacskónyi könyvajándék, nagy kíváncsiság és sok fotózkodás. Harkai Vass Éva verseit olvasom az autóban, és közben nézem a várost, a graffitókat: „Vukić is bad boy” és „Kosovo je Srbija”, ami arra az esetre szolgálna (állítólagos) varázsige-ként, ha mondjuk bajba kerülnénk. Magyarverés, összetett szó. Ilyesmiben részt vettem otthon, erősítettem a köteléket, úgy érzem, mesterkéltén, a Papuliban a tegnap este, mint prepubertás, alanyként vagy tárgyként, persze, nem tudom, magyar minőségemben vagy csak úgy, mint akkor éppen a kisebb gyerek. Azt hiszem, nem velük egy napon. Fentről, a várból nézem a Dunát, a

lebombázott híd talapatát a vízsodrásban, ami helyett komp volt a háborúban és nagy tolongás a folyó két oldalán. Hétköznapi lévén nagyrészt fiatalok vannak fent, itt lógnak a történelemben nyugatiasan öltözve, érthetetlen nyelvükön és szimpatikusan. Petrovaradin gothic díszlet. Continuing another tradition, we are bringing the best bands from Southeastern Europe this year too...

B. I. J.: *Zenta, március 26., péntek*

Reggel indulunk is igen nagy gyorsasággal Szabadkára. Mondom az autóban a többieknek, hogy én Szabadkát igazából Kosztolányi és Csáth szövegeiből ismerem. Szinte meglepő, hogy nem sétapálcával jövő-menő embereket látok az utcán.

A Kosztolányi-konferencia komoly és szakmai, sok olyan emberrel, akiket eddig inkább csak névről ismertem – Hózsa Évát, a házigazdánkat, Rudaš Jutkát és Marko Čudićot eddig csak írásaikból „rakhattam össze”. Az előadások szünetében Szegedy-Maszák Mihály rákérdez, hogy a román *Esti Kornél*-kötetből, amelyiket megemlítettem, ugye hiányzik az egyik fejezet. Megnézem – az alvó elnökök rész valóban nincs benne, ki tudja, miért. Furcsán működött a nyolcvanas években a romániai könyvkiadás.

Szabadkán csatlakozik hozzánk Orcsik Roland, szinte mindenkit ismer természetesen – ez neki otthoni terep. A csókai könyvtárban tartott felolvasáson jól érvényesül a fanyar humora, oldódik kicsit a lapot felvezető diskurzus.

Este *Mojo*, Zentán, déja vu érzéssel, ilyen mintha már lett volna egy, igaz, hogy Szegeden. Ennek viszont egészen más a belső tere, tágasabb az összkép.

R. L.: *Zenta, 2010. március 26., péntek*

Književnik Deže Kostolanji, književnik Geza Čat. Nyakkendőt kötnék, és tavaszi öltönyben, elegánsan emelném kalapom. „Önt egy égi kar inti: frigye sikerülni fog!” – szavalja koszorúzás után bizalmasan Pomogáts Béla, plusz egy viccet mond, ami az intarziákat parodizálja. Könnyed és tudós levegő a Városi Könyvtár neobarokk terében. Čudić improvizál, Imre rögtönöz, Kosztolányi románul és Kosztolányi szerbül. Aztán a *Korunk*, a magam és a lap közös történetéről, zakósan és tömören, a mikrofonba. Legyünk érdekesek: ennyi a forgatókönyv és a megbeszél program, most a plénum előtt, tegnap szinte kiszólásosan, Kishegyesen, az uniós és a rommagyar életérzésről, ami van vagy nincs, tiszta korunkológia helyett csupa olyan kérdésre reagálva, amivel még magának is nehezen számol el az ember, a tükörben, már ha az ilyesmit a vállán hordaná. Kéretik gondolkodni, emlékeztetnek állandóan, és emlékeztetem magam már Zenta óta a fellépéseken. Got my mojo workin', but it just don't work on you, indul be a fülemben a csókai felolvasás közben. Mali Idošon voltam igazibb stand-up filozófus, ezek a szövegeim elég régiek. Mélyenszántó beszélgetés Rolanddal. Lejegyezni: mert éppen ez izgalmas, a nagy helyeken ellehetsz azzal is, hogy lököd a sódert, és ők bólogatnak (a csávó tudja a metanyelvet, a fiú olvasott), de a kis helyek, itt dől el, van-e olyan feszültsége annak a gondolkodásnak, és így van ez a költészettel is, amitől élni tud.

Kis helyek és nagy helyek. Központ és kerület. Erről is kérdeznak.

R. L.: *Zenta, 2010. március 27., szombat*

A nagy felszusszanás. Nincs több munka, Bácskában tátott szemű turisták leszünk, vagyis a féllaza tudattartás, ami az ilyen munka közben jobb, mint a teljesen koncentrált, megmarad, a másik féltéken. A *Korunk* története, generációi. Jöhettem volna Wittgenstein fonálával, ami nem attól egy, hogy egy-egy szál végigfut, hanem hogy kellő mennyiségű, hosszabb-rövidebb szál fonódik egymásba, nem a fonalba (végül is baráti társaság vagyunk). Zombor után a Zlatna Kruna, az Arany Korona vendéglő a Duna kellős partján (ha egyszer a központ mindenhol van, és a kerület

sehol), a szemerkélő esőben. Minden zöld rügyes és esős, egy hét múlva húsvét, katolikus és ortodox egyszerre. A bogyáni pravoszláv kolostor lakói az eső miatt nem vállalják a hosszabb körmenetet, csak a kolostortemplomot kerülik körbe háromszor a falu helyett. Az igazság az, bár a szemükből ez nem látszik, hogy nincs itt most semmi keresnivalónk, freskókat nézni suttyomban rítus közben. Még visszajönnék, a péterváradi várhoz, civilben és családdal akár idén nyáron, de egyébiránt nagyon menni kellene. Mivel csak homályos fogalmam alakult ki az árviszonyokról és a dinárról (végig úgy éltem itt, mint valami papuli ölében), utolsó zentai esténken az idő szorításában és hirtelen felindulásból mindent (nem sokat) szerb biokekszre költök: a papírpénz holnap mit sem ér, ám ahogy az angol költő mondaná, a teasütemény és a tea maradandó.

B. I. J.: Kolozsvár, március 28, vasárnap, rekonstrukció

Szombat reggel indulás Zomborba. Ez amolyan kirándulósabb nap, együtt megyünk a Vajdaságban portyázó Kazinczy-busz legénységével, akik interaktív bemutatók formájában mindenféle nyelvi érdekességekkel bombázzák a buszba betérő fiatalokat.

Zomborban a Polgári Kaszinóban indítunk, házigazdánk Fekete J. József, akit szintén csak írásából ismertem eddig. Befut Bence Erika is a régebbi ismerősök közül – a *Létünk* főszerkesztője. Jó kis beszélgetés kerekedik ki ebből is, elmondják a helyiek a város történetét, a gondolataikat (előregedés, motivátlanság), Hajnal Jenő pedig jelzi utólag, hogy már megint kerekedett számára valamennyire az erdélyi helyzetkép abból, amit például az erdélyi értelmiségi generációk rétegződéséről mondtunk.

A zombori katolikus templom és a városháza következik, egy szerb idegenvezető kalauzolásával. Megnézzük a környék legnagyobb olajfestményét, amelyik elsőre nem győz meg annyira, aztán a bemutatás alapján valamennyire alakul az állásponantom. A mennyezetten címerek, többek között az erdélyi címer is. Az idegenvezető elmeséli, hogy mikor Romániában járt Ceaușescu idejében, épp területkiszajátítások zajlottak, városátrendezés címén. Az ő zsebében 4000 lej volt a nyaralásra. Az ismerős család birtokáért, akiket épp kisajátítottak, 5000 lejt fizetett az állam. Mondta, így könnyen lehetett volna földbirtokos az akkori Romániában... Ha csak az anyagiaktól függött volna, persze.

Ebéd Apatinban, a Duna mellett. Impozáns méretű tál, előtte bemutatják nekünk, lehet véleményezni, megfelelő-e. A hal-citrom-kukorica-krumpli kombináció sokadik remeklés, mindenképp a top 3-ban a helye gasztronomicé.

Utána még a bácsi vár – Bonchida jut eszembe róla –, mint a keresztes háborúkba indulók fontos tranzitállomása, templomos lovagi beütésekkel... Hajnal Jenő meséli, hogy megpróbáltak fesztiválokat szervezni a helyszínrre, de a helyi közösséget nem tudták bevonni. Magyar kultúrájuk már nem nagyon élnek ott, jóval nehezebb ügy, mint akár Bonchidán.

Bogyáni kolostor, körmenettel, aztán bevásárlás Zentán. Lóránd sok kekszet vesz és teát. Én inkább helyi söröket (Jelen és Lav), sok apróságot a lányoknak. És egy szerb rockzenekar CD-jét. Halászlé a nevük, persze szerbül. (Kaszás Angéla zentai könyvtáros szerint egyébként a szerb rockzene és new wave klasszikusai mind ilyen neveket választottak: Fehér Gomb, Tilos a Dohányzás, Gőzhenger.) Jól nyomják, de ezt már csak itthon tudom meghallgatni, mert nincs CD-lejátszó az autóban – úgyhogy sok Knock Outot hallgatunk, amelyben a lírai én az öreg Kárpátokat és a mezei virágokat hiányolja.

Útközben pedig végleg letisztul az a bemutatósztöveg, amit bárhol, bármikor el tudunk Lóránddal mondani a *Korunkról*, és összefoglalja a lényegét a folyóirat 1926-os megalapításától a honlapjáig. Ebben maradunk.

R. L.: *Kolozsvár, 2010. március 28., vasárnap*

Az átválthatatlan maradék, a többlet másnapról megmarad, mint az a gyűrött, elvásárolhatatlan tízdináros a pénztárcában, a némi euró, a román lej és a forint mellett: túlságosan sok, és nem elég semmire.

A zentai üzletközpont még nem egészen pláza, de az áruk szintaxisa már otthonról és máshonnan ismerős, minden olyan könnyen lefordítható, ahogyan Szegeden vagy bárhol, egy akármelyik centerben, ahol még megállunk, és ezt az áruvá válást és áruvá tételt jelenti valahol otthon lenni Európában és a nagyvilágban.

A kerületen a kisebb boltok lesznek, lapok és dohányáru, amíg a szem ellát, a parkolóknak pedig a cirkuszisták verik fel a sátrat.

